

The article considers the theoretical aspects of the study of entrepreneurial activity, which are based on the main conceptual provisions of the analysis of its motivational-personal, behavioral and socio-cultural components. Manifestations of entrepreneurial activity on the mental, personal, behavioral and social levels are specified. Personal, social and professional components are defined in the structure of entrepreneurial activity of a primary school teacher. The purpose of the article is to reveal the theoretical aspects of entrepreneurial activity of a teacher as a component of the process of formation of professional and pedagogical entrepreneurship of a primary school teacher through a definitive analysis of scientific research on business problems. To achieve this goal the following research methods were used: theoretical: system-axiological, structural-comparative, structural-logical, theoretical analysis of pedagogical, fundamental-philosophical, management literature, normative documents, materials of periodical professional and scientific-metric publications on the research topic; structural-logical analysis and systematization - in order to characterize the features of professional development of primary school teachers; comparison of different views on the problem; generalization. The author proposes directions for the development of entrepreneurial activity on the basis of the formula of the "New Ukrainian School". According to our concept, entrepreneurial activity, as the main component of professional and pedagogical entrepreneurship, involves a high level of development of independence, creativity, innovation, focus on lifelong learning. In the process of professional development, an elementary school teacher masters a system of professionally important qualities, the components of which are communicative, motivational, characterological, reflexive, educational, intellectual, psychophysiological properties that form an enterprising personality. Thus, the proposed areas of entrepreneurial activity will help primary school teachers to develop professionally, to be successful in the XXI century, because professional development is a process as a result of which teachers can not only maintain but also improve the quality of their professional skills and abilities. Further scientific research of the author is connected with the development of educational programs of seminars-trainings on the development of entrepreneurial activity of primary school teachers, which will allow to observe the dynamics of the process of formation of professional and pedagogical entrepreneurship and detail the subject of research.

Keywords: entrepreneurship, professional development, entrepreneurial activity, levels of entrepreneurial activity.

УДК 378.147

Юлія Козаченко

Сумський державний університет
ORCID ID 0000-0001-9111-8220

Марія Лобатюк

Медичний інститут
ORCID ID 0000-0002-6128-5797
DOI 10.24139/2312-5993/2021.06/288-299

ВПЛИВ СТРЕСУ НА НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС СТУДЕНТІВ

У статті досліджено вплив стресу на навчальний процес студентів-медиків. Було виявлено, що онлайн форми навчання, тестові завдання, відсутність особистого контакту з викладачем є негативним аспектом у підготовці майбутніх медиків. Фізіологічною основою стресу є взаємодія нервової та ендокринної системи організму

людини. Сучасна психологічна наука розмежовує поняття «фізіологічний стрес» та «психологічний стрес». З'ясовано, що тривалий стрес під час навчання наносить шкоду психологічному здоров'ю студента та негативно впливає на його успішність. Було виявлено, що стрес є частиною студентського життя, однак правильно підібрані форми та методи навчання можуть знизити рівень стресу у студентів.

Ключові слова: стрес, студент, навчальний процес, студентське життя, вплив, студент-медик.

Постановка проблеми. Підготовка студентів-медиків є відповідальним завданням. Сукупність різних методів, форм та засобів навчання дозволяють урізноманітнити навчальний процес. Однак сучасні технології не вирішують основних питань педагогіки. У зв'язку із проблемами, які виникли в останній час (пандемія, економічна нестабільність, безробіття), виникла нагальна потреба у змінненні класичного уявлення про навчальний процес. Звичайно, все це має як позитивні так і негативні наслідки.

Оскільки студент постійно навчається та має вдосконалювати свої знання крок за кроком, особливу уваги треба приділити підготовці майбутніх лікарів. У сучасних умовах – це є першочерговою задачею, бо як показала ситуація саме від лікарів залежить життя всього світу. Онлайн форма навчання, тестові завдання, відсутність особистого контакту з викладачем – все це, є негативним аспектом у підготовці майбутніх медиків. Можна зазначити, що ці обставини є однією з причин, яка призводить до стресу. Стрес – проблема сучасного суспільства.

Аналіз актуальних досліджень. Поняття «стрес» досліджували такі вчені як О. Атаман, Л. Бейрам, Г. Гетьє, С. Рібейро, Я. Федерова, Ю. Щербатих та інші.

У сучасній літературі існує багато визначень поняття «стрес». Оскільки цей термін розглядається у кожній галузі науки, ми пропонуємо розглянути цей термін, як соціальне явище, яке має місце в педагогіці та відіграє негативний вплив як на фізичне так і психологічне здоров'я студента.

Мета статті – визначити вплив стресу на навчальний процес студентів-медиків.

Під час дослідження застосувались такі **методи дослідження** як спостереження, порівняння, аксіоматичний та гіпотетико-дедуктивний методи.

Виклад основного матеріалу. Для початку ми розглянемо медичні аспекти стресу. Стрес – це стан напруження неспецифічних адаптаційних механізмів, який виникає у разі дії на організм надмірних за силою або патогенних факторів. Клінічно стрес виявляє себе комплексом структурних, функціональних і біохімічних змін, що отримали назву загального

адаптаційного синдрому. Термін «стрес» уперше ввів у вжиток Г. Сельє у 1936 р (Атаман, 2010, с. 460).

У людей стрес може виникати під час взаємодії з соціумом. Метою стресу є не тільки реагувати на руйнуючі чинники зовнішнього середовища, але і повертати організм до стабільних умов існування. Стрес є нормальним фізіологічним процесом для нашого організму і це означає, що в нас є фізіологічні шляхи боротьби з ним.

У медицині виділяють три стадії стресу: стадія тривоги, резистентності та виснаження. Розглянемо їх детальніше.

I. Стадія тривоги:

а. підстадія шоку характеризується короточасним зменшенням резистентності до патогенного фактора;

б. підстадія контршоку, опірність організму спочатку поновлюється, а потім підвищується;

II. стадія резистентності характеризується стійким і тривалим збільшенням опірності організму як до фактора, що викликав стрес, так і до інших патогенних агентів;

III. стадія виснаження настає при дуже інтенсивній або тривалій дії патогенного фактора, а також в умовах функціональної слабкості адаптаційних механізмів [Атаман, 2010, с. 461].

Отже, можемо зробити висновок, що розподіл стану стресу на стадії пояснюється тривалістю та інтенсивністю негативного фактору, який має вплив на особистість. Фізіологічною основою стресу є дія гормонів в організмі людини. Виділення та взаємодія гормонів також відбувається в декілька етапів. Гормони, що виділяються під час стресу, визначають розвиток трьох послідовних фаз цієї реакції.

I. Гостра фаза. Гормони, що вивільнюються в цю фазу, забезпечують захист від падіння артеріального тиску і об'єму циркулюючої крові.

II. Підгостра фаза. Характеризується мобілізацією ресурсів для енергетичного й пластичного забезпечення систем, що здійснюють адаптацію. Цьому слугує перерозподіл зазначених ресурсів між активно функціонуючими органами (серце, головний мозок) і структурами, що перебувають у відносному спокої (скелетні м'язи, травний канал, лімфоїдна і жирова тканини).

III. Фаза довгострокової адаптації. Характеризується структурними змінами (гіпертрофією, гіперплазією) органів і тканин, що забезпечують адаптацію і перебувають у стані гіперфункції (Атаман, 2010, с. 462).

Отже, фізіологічною основою стресу є взаємодія нервової та ендокринної системи організму людини. На фізіологічному рівні можемо помітити як змінюється стан людини залежно від чинників, які впливають на організм. Однак, варто зазначити, що цей стан обов'язково залежить від психологічних передумов.

Тепер пропонуємо розглянути стрес як психологічний аспект нашого життя. Людина кожного дня зустрічається зі «стресорами», це можуть бути будь-які фактори, які порушують гомеостаз та збуджують вищі центри нервової регуляції, наслідком чого відбувається виділення гормонів. Виходячи з цього, будь який психологічний тиск, збудження або пригнічення є стресом.

Основа стресу знаходиться не в психіці людини, це є фізіологічний процес захисту, який передбачає синхронну діяльність нервової та ендокринної систем організму. І реакція на стрес однаково виражена, як у дорослих так і у дітей. Мозок людини, яка потрапила в небезпечні або не комфортні умови, автоматично починає виділяти імпульси, для того, щоб почала працювати симпатична нервова система разом з гормонами стресу, що буде викликати її захист. Для прикладу, коли на людину нападає собака, вона може швидше бігти, активніше дихати та гучно кричати. Схожа ситуація буде виникати і при сильному психоемоційному навантаженні, для прикладу візьмемо іспит, під час якого активується робота мозку, а отже, студент намагається згадати все, що знає.

Стрес може мати негативні наслідки для здоров'я всіх систем організму людини. Він призводить до біохімічних та фізіологічних змін, наприклад, підвищена втомлюваність, зниження імунітету або маси тіла. Також потрібно брати до уваги той факт, що особливо небезпечними є емоційний прояв стресової напруги, оскільки вони займають різні сторони психіки, емоційний фон та надають песимістичний відтінок. При довгій дії стресу може розвиватися депресія, дратівливість, агресія, гнів та поява афективних станів.

Психологічний стрес обумовлений суб'єктивними та об'єктивними причинами. Розглянемо суб'єктивні причини на прикладі особистості студента (Більданова, 2015, с. 12):

- невідповідність очікувань та отриманого результату, що проявляється найчастіше в оцінюванні викладачем результатів навчання;
- стресове напруження, яке може з'явитися через нав'язані батьківські поради чи сценарії;

- стресові ситуації, які відбуваються в наслідок нестабільного емоційного стану студента, особливо на передодні та під час сесії;
- невідповідність он-лайн та реального світів;
- внутрішній стан та виникнення ситуацій, які пов'язані з неадекватним світоглядом та установками особистості (на песимізм, агресію чи закритість від людей);
- неможливість реалізувати власні нагальні потреби;
- неадекватна комунікація з однолітками, батьками та оточуючими;
- невірна реалізація умовних сигналів.

До об'єктивних причин розвитку стресу можна віднести:

- умови життєдіяльності студента;
- взаємини з оточуючими;
- економічні фактори (фінансовий стан та допомога батьків з кишеньковими грошима, чи є необхідність працювати або студент зосереджений тільки на навчанні);
- надзвичайні ситуації та обставини (серйозні захворювання, проблеми з батьками, категоричне несприйняття та нерозуміння проблем підлітка, проблеми в особистому житті).

Також стресорами можуть бути порушення режиму дня, зменшення кількості сну, нічні чергування чи підробіток, відсутність часу на приготуванні їжі, заміна фастфудом здорових сніданків / обідів / вечері. Можемо зробити висновок, що дуже часто підлітки не мають чіткого режиму дня, це пояснюється тим, що більшість студентів вже на середніх та старших курсах починають балансувати між роботою, навчанням та розвагами. При цьому може спостерігатися неуважність, збільшення помилок, низька продуктивність праці, швидка втомлюваність, конфліктність чи агресія.

Сучасна психологічна наука розмежовує поняття «фізіологічний стрес» та «психологічний стрес». Так, фізіологічний стрес – це стрес, що виникає як результат впливу зовнішніх факторів: температура, біль та голод. Психологічний стрес – стан, який виникає, коли людина сприймає ситуацію в якій перебуває як складну, загрозову, яка викликає появу таких емоцій як тривога, страх чи гнів (Федорова, 2013, с. 2).

Можемо зауважити, що фізіологічний стрес дуже часто пов'язаний з психологічними змінами, це пояснюється тим, що організм є єдиною системою і будь-який негативний фактор є каталізатором інших реакцій. Згадуючи про психологічний стрес зазначимо, що існує інформаційний

стрес. Він пов'язаний зі стресогенними впливами складових навчального процесу та його технічних, організаційних чи екологічних характеристик. Варто зауважити, що інформаційний стрес своїм джерелом може мати не тільки навчальний процес, а базуватися на особливостях діяльності студента в інших сферах. Інформаційний потік, такий великий, що мозок активно починає працювати, намагаючись «розкласти по поличкам» всю інформацію, яка надходить до мозку. Ці дії вже є стресом для мозку. При цьому задіюється, в основному, ліва півкуля. Права при цьому не працює, тим самим порушуючи рівновагу півкуль. Інформаційний стрес пробуджує у нас негативні емоції, такі як страх, тривогу та дратівливість. Дуже поширеним сьогодні серед людей усіх країн та континентів є руховий стрес. У нормі людина щодня має проходити пішки десять тисяч кроків. Сучасні технології, багатогодинне просиджування в офісах, а саме за комп'ютерами, не дає людям такої можливості. Адже при ходьбі стимулюються активні точки стопи, посилюється кровопостачання всього тіла, а тому все це призводить до зорового стресу, бо люди постійно знаходяться перед екранами своїх гаджетів.

Отже, стрес може бути як позитивним так і негативним явищем в житті людини, однак організм реагує завжди однаково. Тривалий негативний стрес може призводити до депресій, що в свою чергу може нанести шкоду не тільки психологічному але і фізичному здоров'ю людини.

Пропонуємо розглянути явище стресу в педагогіці на прикладі студента-медика. Студенти постійно знаходяться в умовах контролю знань, а це означає, що вони піддаються стресу. Це відбувається через низку причин. По-перше, від успішності пройденого контролю залежить стипендія, а іноді і навчання в університеті, по-друге, в багатьох студентів є так званий «синдром відмінника», який також сприяє підвищенню тривожності. «Синдром відмінника» – спрощена назва такого явища як невротичний перфекціонізм. Студент може встановлювати собі нереалістичні цілі й завдання, в процесі досягання, яких він відчуває незадоволення або взагалі патологічний страх того, що у нього буде невдача чи він не впорається з сесією. Людина з «синдромом відмінника» боїться недосконалості, адже неідеальна – вона не гідна любові, поваги та загального признання його результатів. Отже, студент може займатися самовиснаженням і самоїдством, тому людина з «синдромом відмінника» буде постійно перебувати в стресі. Постійний стрес може проявлятися у студентів у вигляді конфліктності, поганих стосунків з викладачами та в групі, неефективної комунікації, що виливається у прояви агресії та недисциплінованості. В подальшому можуть проявлятися такі

психологічні механізми захисту особистості, як агресія, бажання помсти, невизнання своїх вад, заперечення, ототожнення себе з іншою людиною (Мусатов, 2005, с. 5).

Таким чином можна зробити висновок, що тривалий стрес під час навчання наносить шкоду психологічному здоров'ю студента та негативно впливає на його успішність. З переходом на дистанційне навчання кількість стресу в студентів зросло, адже не всім комфортно сприймати матеріал сидячи перед екраном комп'ютера. Під час дистанційного навчання студентам доводиться більше працювати самостійно, приділяти більше уваги самоосвіті.

Ми провели опитування серед студентів 4 курсу медичного інституту, щоб виявити який формат опитування є найбільш стресовим для них. В опитуванні взяли участь 40 студентів 4 курсу спеціальності «Медицина». Опитування показали, що найчастіше студенти піддаються стресу під час здачі іспитів та модулів. Результати опитування наведені в діаграмі 1.

Діаграма 1. Відчуття стресу у студентів

Опитування показало, що у більшості студентів стрес впливає негативно на процес навчання: вони не можуть сконцентруватися, забувають або плутають слова та інформацію, іноді виникають проблеми з правильним висловлюванням своєї думки.

Суттєву увагу дослідники відводять екзаменаційному стресу, як одній з основних причин, прояви напруги у студентів вищих навчальних закладів. Факторами, які призводять до його появи вважають: порушення режиму сну, підвищення інтелектуального навантаження, емоційні переживання, зменшення інтенсивності рухової активності, а також особистісні фактори такі як, наприклад, рівень тривожності. Сучасні науковці наголошують, що очікування екзамену і психологічна напруга, що пов'язана з цим, проявляються у студентів у вигляді різноманітних форм: страх перед

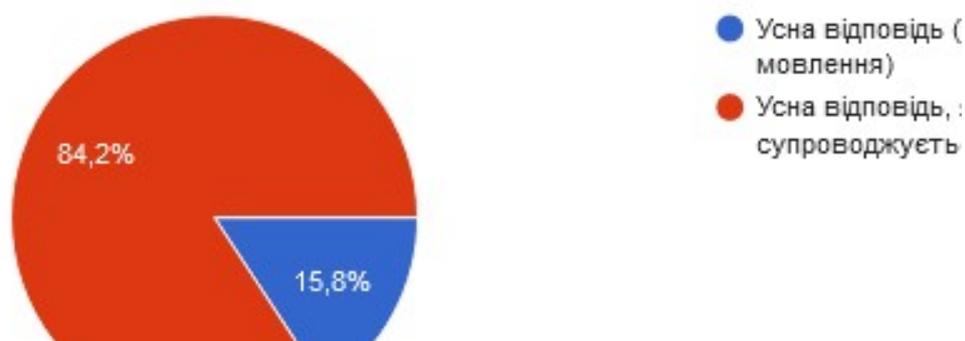
екзаменатором, переживання через очікування отримання негативної оцінки за екзамен тощо (Щербатих, 2012, с. 139).

Наше опитування показало, що найбільш стресовим для студентів є тестовий формат опитування, адже він не передбачає можливості дати розширену відповідь на питання. Окрім цього зазвичай під час тестового опитування є обмежений час, а це означає, що у студента немає достатньо часу для обдумування відповіді. Під час проходження тестів більшість студентів відчувають хвилювання, вони поспішають, відповідають не встигаючи повністю прочитати тест, не приділяють досить уваги для того, щоб зрозуміти питання. Тому досить часто результати тестів є гіршими, ніж знання студента. Менш стресовим є усний варіант опитування, однак, більшість студентів під час усної відповіді відчувають страх публічного виступу та тривогу. Результати опитування представлені в діаграмі 2.

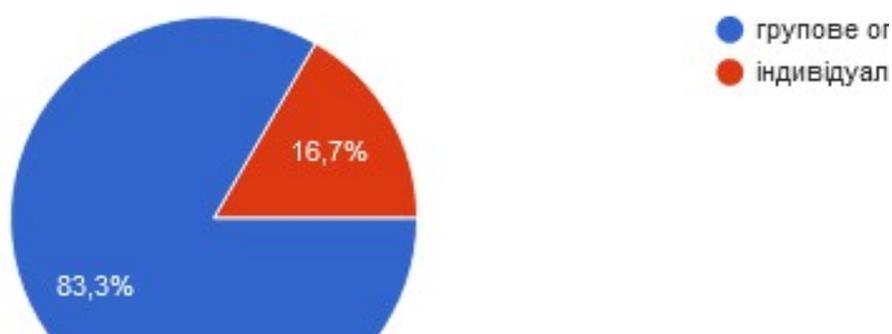
Діаграма 2. Види опитувань студентів

Найменш стресовим форматом відповіді для студентів є усна відповідь на заняттях у супроводі презентації. Під час такої відповіді у студента є можливість показати не тільки знання теми, а ще й додаткові схеми та таблиці, які сприяють кращому запам'ятовуванню матеріалу. Окрім цього, починає працювати візуальна та асоціативна пам'ять, що зменшує стресовість відповіді та допомагає розкрити повністю висвітлене питання. Також презентація є планом доповіді для студента, що допомагає зберігати послідовність та логічність відповіді. Результати опитування представлені в діаграмі 3.

Діаграма 3. Використання презентацій

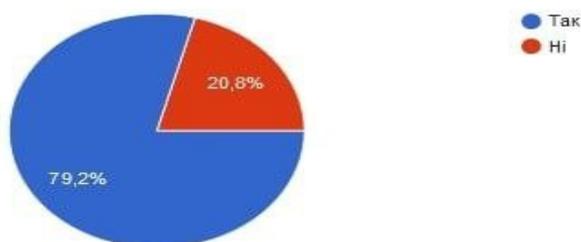
Найменше стресу студенти отримують під час групового опитування. Це пов'язано з тим, що студент не відчуває страху публічного виступу, в нього є час поміркувати, порадитися з одногрупниками та зробити правильні висновки. Під час групового опитування студент набуває навичок аналізу, комунікації та вибору інформації. Групове опитування є одним з найменш стресових для студентів та найбільш результативних методик опитування, що дає можливість викладачу в ненапруженій атмосфері оцінити знання студента. Результати оцінювання представлені в діаграмі 4.

Діаграма 4. Групове та індивідуальне опитування

Для занять з клінічних дисциплін найбільше підходить контроль знань за допомогою ролевої гри. Студентам групи надаються ролі пацієнта та лікаря. Той студент, який має роль пацієнта відповідає на запитання студента, який має роль лікаря згідно з задачею, яку дав викладач. Така методика оцінювання знань розвиває клінічне мислення, дає об'єктивну оцінку знань студентів та формує навички спілкування з пацієнтом. Ця методика знижує тривожність студентів, оскільки вони відчувають себе лікарями, навчаються спілкуванню з пацієнтом та показують свої знання щодо окремої нозології. Результати опитування представлені в діаграмі 5.

Чи зменшує Вашу тривожність під час заняття рольова гра (на прикладі занять з клінічних дисциплін)?

Діаграма 5. Рольова гра

Ще один із досить результативних методів опитування студентів є ситуаційні задачі та історії хвороби, які розглядаються групою під час

заняття. Студенти мають змогу оцінити скарги, результати об'єктивного дослідження, лабораторних та інструментальних досліджень. Також вони обговорюють з викладачем та одногрупниками ці дослідження, кожен студент має змогу поставити діагноз, який на його думку буде вірним та обґрунтувати його. Ця методика розвиває клінічне мислення та навички виступу перед публікою. Позитивним в цьому методі є те, що під час виконання таких вправ студент не відчуває себе під контролем, а може вільно висловлювати свої думки. Дана методика дає змогу викладачеві оцінити знання студентів не тільки з певної нозології, але і в принципі з предмету.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Можемо зазначити, що поняття «стрес» – це стан особистості, яка має психологічну чи фізіологічну передумову, носить негативний характер та може призводити до шоку, дезорієнтації, депресії та взагалі агресії. На прикладі студентів-медиків, ми дослідили вплив стресу на навчальний процес. Можемо зазначити, що стрес є частиною студентського життя, однак він частіше носить негативний вплив на результат навчання. Опитування показало, що студентам легше пройти питання відкритого питання, ніж тести. Екзамен завжди провокує відчуття страху та тривоги. Неможливо уявити хоч одного студента, який не хвилюється перед іспитом. Однак, викладач може знизити рівень стресу у студентів. По-перше, перед іспитом обов'язково потрібно провести консультацію, на якій він повинен чітко надати інструкції, пояснити як і що буде проходити та відповісти на питання студентів. По-друге, викладач повинен налаштувати студентів на оптимізм. Під час поточного контролю студентам краще виступати з презентацією, що є опорою. Групові форми навчання дозволяють студентам взаємодіяти та об'єднуватись для отримання загального результату. Рольова гра – одна із найкращих форм, яка дозволяє вмотивувувати студентів, студенти відчувають себе в ролі справжніх лікарів, що є позитивним з боку майбутньої професії.

У подальших наукових розвідках плануємо дослідити дистанційне навчання як форму навчання студентів-медиків.

ЛІТЕРАТУРА

- Атаман, О. В. (2010). *Паталогічна фізіологія в запитаннях і в відповідях*. Вінниця: Нова Книга. (Ataman O.V. (2010). *Pathological physiology in questions and answers*. Vinnytsia: New Book.
- Більданова, В. Р. (2015). *Психологія стресу та методи його профілактики*. Москва: ЕІ КФУ. Bildanova, V. R. (2015). *Psychology of stress and methods of its prevention*. Moscow: EI KFU.

- Музюкіна, К. Р. (2018). *Психологічні виміри культури, економіки, управління: науковий журнал*. Львів: Львівська політехніка. Muzyukina K. R. (2018). *Psychological dimensions of culture, economics, management: a scientific journal*. Lviv: Lviv Polytechnic.
- Мусатов, С. О. (2005). *Передумови кризових явищ у психології*. Дрогобич: Трек-ЛТД. Musatov S. O. (2005). *Prerequisites for crisis phenomena in psychology*. Drogobich: Track-LTD.
- Федорова Я. В. (2013). *Стрес та його роль в навчальній діяльності студента*. Харків: РВВ КГУ. Fedorova H. V. (2013). *Stress and its role in student learning*. Kharkiv: RVV KSU.
- Щербатих Ю.В. (2012). *Психологія стресу і методи корекції*. Санкт-Петербург: Пітер. 6. Shcherbatykh Yu. V. (2012). *Psychology of stress and methods of correction*. St. Petersburg: Peter.

РЕЗЮМЕ

Козаченко Юлія, Лобатюк Марія. Влияние стресса на учебный процесс студентов.

В статье исследовано влияние стресса на учебный процесс студентов-медиков. Было обнаружено, что онлайн формы обучения, тестовые задания, отсутствие личного контакта с преподавателем является отрицательным аспектом в подготовке будущих медиков. Физиологической основой стресса есть взаимодействие нервной и эндокринной системы организма человека. Современная психологическая наука разграничивает понятия «физиологический стресс» и «психологический стресс». Выяснено, что длительный стресс при обучении наносит вред психологическому здоровью студента и негативно влияет на его успешность. Было обнаружено, что стресс является частью студенческой жизни, однако правильно подобранные формы и методы обучения могут снизить уровень стресса у студентов.

Ключевые слова: стресс, студент, учебный процесс, студенческая жизнь, влияние, студент-медик.

SUMMARY

Kozachenko Yuliia, Lobatuk Mariia. The influence of stress on students' educational process.

The article examines the impact of stress on the educational process of medical students. It was found that online forms of learning, test tasks, lack of personal contact with the teacher is a negative aspect in the training of future physicians. The physiological basis of stress is the interaction of the nervous and endocrine systems of the human body. Modern psychological science distinguishes between «physiological stress» and «psychological stress». Prolonged stress during training has been found to damage a student's psychological health and negatively affect his or her academic performance. It has been found that stress is a part of student life, but the right forms and methods of learning can reduce stress in students. Training medical students is a responsible task. The combination of different methods, forms and means of teaching can diversify the learning process. Stress is a problem of modern society. The purpose of the article is to determine the impact of stress on the educational process of medical students. Research methods such as observation, comparison, axiomatic and hypothetical-deductive methods were used during the research. We can say that the concept of "stress" is a state of personality that has a psychological or physiological precondition, is negative in nature and can lead to shock, disorientation, depression and aggression in general. On the example of medical students, we investigated the impact of stress on the learning process. We can say that stress is a part of student life, but it often has a negative impact on learning outcomes. The survey showed that it is easier for students to pass an open-ended question than tests. The exam always provokes

feelings of fear and anxiety. It is impossible to imagine at least one student who does not worry before the exam. However, the teacher can reduce the level of stress in students. First, before the exam, it is necessary to hold a consultation, where he must clearly provide instructions, explain how and what will take place and answer students' questions. Second, the teacher must set students up for optimism. It is impossible to imagine at least one student who does not worry before the exam. However, the teacher can reduce the level of stress in students. First, before, it is necessary to hold a consultation, where he must clearly provide instructions, explain how and what will take place and answer students' questions. Second, the teacher must set students up for optimism. During the current control, it is better for students to give a presentation, which is a support.

Key words: *stress, student, educational process, student life, influence, medical student.*

UDC 371.124:377.112.4

Larysa Korzh-Usenko

A. S. Makarenko Sumy State Pedagogical University
ORCID ID 0000-0001-9538-4147

Olena Sydorenko

A. S. Makarenko Sumy State Pedagogical University
ORCID: 0000-0002-6494-0451

Hanna Dovhopolova

A. S. Makarenko Sumy State Pedagogical University
ORCID ID 0000-0003-3157-0973

DOI

DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN FREE UNIVERSITY: NATIONAL IDENTITY AND DIALOGUE OF CULTURES

The proposed article periodizes the formation and development of the Ukrainian Free University, which has been a representative of Ukrainian higher education and science in Europe for 100 years. A set of factors influencing the preconditions of origin, features of formation and development of the institution in the Viennese, Prague and Munich periods is revealed. The authors consider the history of the Ukrainian Free University in the discourse of the genesis of the idea of free higher education as a component of reformist pedagogy and institutionalization of Ukrainian studies in the world scientific and educational space. It is proved that in accordance with European traditions, the academic environment of the Ukrainian Free University functioned on the basis of academic autonomy, in contrast to the higher education system in the Soviet Union, where university autonomy was ignored, freedom of teaching, learning and research were severely restricted (especially in socio-humanities). The innovative potential of the Ukrainian Free University, which contributed to the development of private higher education in European countries, is revealed, the achievements and difficulties in the implementation of various activities of the institution are highlighted. Particular attention is paid to the analysis of the educational process organization, aimed at preserving the national identity of Ukrainian student youth and establishing cooperation between representatives of different academic communities in the context of intercultural interactions. In the process of research modern scientific approaches (systemic, anthropocentric, culturological, interdisciplinary) and methods (general scientific – analysis, synthesis, comparison, systematization, generalization; specific scientific – historiographical, textual, retrospective and synchronous analysis) were used.